Käytännön työturvallisuudesta

Riitta Lahtinen, Russ Palmer & Stina Ojala

Lyhennelmä artikkelista "Practice-oriented safety procedures in work environment with visually and hearing impaired colleagues". Alkuperäinen artikkeli julkaistu osana WIS2014 -konferenssijulkaisua "Safe and Secure Cities", jota on saatavana julkaisijalta Springer-Verlag hintaan 62,02€. http://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-10211-5

Johdanto

Työpaikkaturvallisuus ei koske vain onnettomuuksia tai erityistilanteita vaan on osa jokapäiväistä työympäristöä. Tämä on vielä tärkeämpää silloin kun työpaikalla on kuulo- tai näkövammaisia työntekijöitä. Tällöin työtuvallisuus vaatii yhteistyötä työtovereitten kanssa, jotta jokaiselle taataan turvallinen työympäristö.

Turvallisuustekijöitä on kolme ryhmää: rakenteissa olevat, henkilökohtaiset turvallisuuteen liittyvät apuvälineet ja henkilöiltä toisille välittyvät viestit. Turvallisuuteen liittyvät rakennusratkaisut olisi hyvä tehdä jo rakennusvaiheessa, koska tällöin niiden kustannukset ovat vähäisimpiä. Tällaisia ovat muun muassa ovien ja kulkuaukkojen värikontrastit ja selkeät merkinnät (kuva 1, ovi). Ne auttavat näkövammaista liikkumaan itsenäisesti ja turvallisesti paikasta toiseen ja orientoitumaan tilassa.

Kuva 1. Selkeät ovimerkinnät

Turvallisuusharjoitukset ja paloharjoitukset koskevat kaikkia työntekijöitä. Turvallisuuskoulutuksissa sovitaan yhteiset toimintatavat hätätilanteessa kuulonäkövammaisten kanssa. Esimerkiksi palohälytykset on saatettava kaikkien tietoon, olivatpa he työntekijöitä tai työpaikalla vierailevia henkilöitä.

Työturvallisuus ei liity vain onnettomuuksiin ja erikoistilanteisiin vaan on osa jokapäiväistä työympäristöä. Tämä on yhteistyötä: kulkuväylät on pidettävä

vapaina käsi- ja olkalaukuista, repuista ja opaskoirista. Huonekalut palautetaan paikoilleen käytön jälkeen, esimerkiksi tuolit laitetaan pöydän alle. Yhteistiloissa kaappien ovet ja laatikostot on muistettava sulkea. Siirrettävien kalusteiden uudet paikat tulee tiedottaa joko yhteisesti tai henkilökohtaisesti näkövammaisille työtovereille. Näin vältytään törmäyksiltä.

Palo- ja muut kuultavissa olevat hälytykset on saatettava jokaiselle tiedoksi kunkin omalla tiedonsaantitavalla. Hälytyslaitteissa voi olla vilkkuvalot ja äänimerkki. Hälytykset voidaan myös välittää henkilökohtaisiin täristinhälyttimiin.

Näkövamman vaikutukset turvallisuuteen liittyvät visuaalisiin tapahtumiin ja tilaan orientoitumiseen. Tämä voidaan jakaa kahteen erilaiseen seikkaan: vaihtuvat ja pysyvät olosuhteet. Pysyvät seikat ovat hieman helpompia, sillä ne voidaan muistaa lihas- ja liikemuistien avulla. Näitä ovat mm. turvalliset reitit ja rakennuksen pohjapiirros, ramppien ja portaiden sijainnit. Myös huonejärjestys kuuluu näihin tekijöihin. Turvallisuutta voidaan parantaa näiltä osin esimerkiksi kohokarttoihin tutustumalla tai oikein sijoitetuilla pistemerkinnöillä (kuva 2, aula).

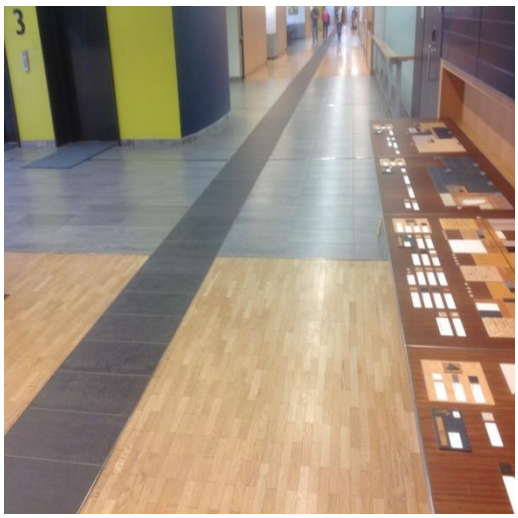

Kuva 2. Aulan erilaiset lattiamateriaalit ja kohokartta

Näkövammaisen työturvallisuuteen liittyy myös sopiva valaistus. Toiset näkövammat vaativat himmeämmän valaistuksen kun taas toiset vaativat kirkkaampia valoja. Tällaisissa tilanteissa olisi löydettävä jonkinlainen kompromissi, jotta mahdollisimman monella olisi siedettävät valaistusolosuhteet.

Työturvallisuutta edistävät toimenpiteet

Ennakointi ja varautuminen ovat tärkeässä osassa onnettomuuksien estämisessä. Tämä pätee kaikkiin työpaikkoihin riippumatta erityistarpeista tai olosuhteista. Palo- ja pelastusharjoitusten tärkeys olisi ymmärrettävä myös

johtoportaissa ja niiden läpikäymiseen ja harjoitteluun on annettava riittävästi työaikaa.

Jos rakennus on rinteessä, pääsisäänkäynti saattaa olla muussa kuin ensimmäisessä kerroksessa. Tämä on tärkeimpiä muistettavia asioita onnettomuustilanteessa. Iiris-keskus on suunniteltu näkövammaisille, ja sen pääsisäänkäynti on kolmannessa kerroksessa. Tämä on huomioitu mm. hissimerkinnöissä (kuva 3, hissi). Pääsisäänkäynnin sijainti kolmannessa kerroksessa rasittaa muistia, koska yleensä pääsisäänkäynti on ensimmäisessä kerroksessa tai pohjakerroksessa. Ylimääräinen muistia vaativa asia on läsnä joka päivä, sekä työntekijöille että talossa asioiville.

Kuva 3. Selkeät hissimerkinnät. Huomaa kohotettu 3. krs:n painike.

Turvallisuuskurssi uusille työntekijöille

Turvallisuuskurssilla uudet työntekijät oppivat työpaikan turvallisuusasioita, ja samalla kaikki työntekijät saavat tietoonsa uuden työntekijän erityistarpeet onnettomuustilanteita varten, esimerkiksi tietoa kuulon ja liikkumisnäön suhteen mm. opastuksen tarpeesta. Tällöin tiedot menevät kaikille samaan aikaan, ei vain turvallisuusvastaavalle.

Arjen työturvallisuus

Arjen työturvallisuuden parantamisen keinot ovat yksinkertaisia ja ne toimivat sekä töissä että kotioloissa. Tärkein asia on pitää tavarat omilla paikoillaan. Tähän kuuluu myös tavaroiden paikkojen vaihdosta kertominen sekä huoneeseen tulon ja sieltä lähtemisen ilmaiseminen.

Tavaroiden paikkojen muistaminen on osa paikkamuistia, joka tarkoittaa esimerkiksi kuuman kahvikupin paikan muistamista. Jos joku siirtää juoman paikasta toiseen, siitä on kerrottava asianomaiselle. Jos uutta paikkaa ei saa tietoonsa, se johtaa hämmennykseen tai jopa juoman kaatumiseen, kun sen uutta paikkaa ei ole tiedossa.

Onnettomuudet ja turvallisuusharjoitukset

Palo- ja pelastusharjoitukset ovat tärkeä osa onnettomuuksiin valmistautumisessa. Niiden tärkeys nousee erityisesti esiin, jos työpaikalla on kuulo- tai näkövammaisia tai erityisesti kuurosokeita työntekijöitä. Jokaisen pitää olla varma turvallisista reiteistä, poistumisreiteistä ja tapaamispaikoista onnettomuuden sattuessa.

Palo- ja pelastusharjoituksissa ohjaajat käyttävät useimmiten puhetta, sillä kouluttajat tulevat usein työpaikan ulkopuolelta. Näissä tapauksissa on äärimmäisen tärkeää varmistaa tiedonkulku myös viittomakielisille, esimerkiksi tulkkauspalvelun avulla. Tämä ei tarkoita ainoastaan vapaaseen tilaan tapahtuvaa viittomista vaan myös kaventuneeseen näkökenttään mukautettua viittomista ja kädestä käteen kommunikointia. Kuurosokeille työntekijöille pitää olla tietoa taktiilisti saatavana, ei vain kädestä käteen viittoen vaan myös pistekirjoituksella. Kuulovammaisille, jotka eivät käytä viittomakieltä, on oltava tekstiversio saatavilla, tarvittaessa myös isokirjoituksena. Näin varmistetaan kaikille saman tiedon saaminen.

Kädestä käteen viittomisen tärkeys korostuu kun on paljon ihmisiä ja melua - saattaa olla, että melussa kuulolaitteesta ei ole hyötyä. Myös stressitaso ja kiire vaikuttavat henkilön kykyyn huomioida muiden erityistarpeet. Tällöin apuvälineistäkään ei hyödy samalla tavalla kuin rauhallisessa tilanteessa. Kiireisen ihmisen huulio muuttuu, joten huuliltaluku vaikeutuu. Oikeassa vaaratilanteessa ihmiset stressaantuvat ja tällöin kasvojen lihakset kiristyvät ja huuliltaluku vaikeutuu yhä enemmän. Siksi taktiilin informaation tärkeys korostuu näkövammaisten lisäksi myös kuulovammaisten kannalta onnettomuusharjoituksissa ja onnettomuuksissa.

Rakennusten taktiili-informaatiosta täytyy ohjeistaa, ei vain mitä ne ovat vaan missä ne sijaitsevat. Niille pääsy ja niiden tunnustelu pitää myös olla esteetöntä. Henkilökohtaisten tärinähälyttimien toiminta pitää varmistaa pelastusharjoitusten yhteydessä. Tärinähälyttimessä on muista hälytyksistä selkeästi erottuva tärinä palovaroitukselle.

Hätämerkki

Kosketukseen perustuvia henkilöltä toiselle välittyviä hätämerkkejä on kaksi. Ensimmäinen, pienempi versio (x) on etukäteisvaroitus, joka voidaan tehdä kädenselkään, selkään, olkapäähän tai olkavarteen. Sitä käytetään tilanteessa, jossa vaaratilanne on olemassa, mutta odotetaan lisäohjeita. Tällöin hätämerkin tekijän on pysyteltävä kuurosokean tai kuurosokeiden lähellä välittääkseen saadut lisäohjeet tai opastaakseen turvaan. Toinen, isompi versio (X) tehdään samoille yllämainituille kehon alueille (kuva 4, hätämerkki). Se tarkoittaa: "Tämä on hätätilanne. Jokaisen on poistuttava paikalta lähimmästä hätäuloskäynnistä ja kokoonnuttava sovitulle

evakuointipaikalle." Vasta turvalliseen paikkaan saapumisen jälkeen on aika keskustella asiasta lisää. Yksi hätämerkkien ominaisuuksista onkin lupaus selittää myöhemmin, vaikka nyt ei ole aikaa keskustelulle.

Kuva 4. Hätämerkki X keholle

Pohdinta

Turvallisuus koskee kaikkia kuulo- ja näkötilanteesta riippumatta. Se on tärkein syy siihen, miksi työturvallisuuteen pitää kiinnittää erityistä huomiota sekä arjessa että onnettomuusharjoituksissa kun työpaikalla on kuulo- tai näkövammaisia työntekijöitä. Arjen työympäristön turvaaminen on kaikkien yhteinen asia. Kun kuulo- tai näkövammaisia otetaan työhön, on työpaikan turvallisuuskäytänteitä tarkasteltava asiaan kuuluvalla vakavuudella. Palo- ja pelastusharjoituksia sekä turvallisuustarkastuksia on oltava säännöllisin väliajoin. Täten kaikki työntekijät ovat tasa-arvoisesti tietoisia erilaisista tarpeista ja siitä, miten ne vaikuttavat henkilön toimintaan hätätilanteessa. Tämä takaa työntekijöiden tasa-arvoisuuden joka tilanteessa. Saavutettavuus on myös osa työpaikan turvallisuutta ja onnettomuuksiin varautumista.